

FIGYELŐ.

Magyar irodalomtörténeti előadások egyetemeken. A budapesti, debreceni és kolozsvári egyetem tanárai az 1916—1917. iskolai év első felére a következő előadásokat hirdették:

A budapesti egyetemen: Angyal Dávid r. t.: A magyar történetírás a XVII. és XVIII. században. Heti 1 óra. — Beöthy Zsolt r. t.: Arany János. 1 óra. — Császár Elemér m. t.: A magyar költészet története 1795-től 1825-ig. 2 óra. — Horváth Cyrill m. t.: A XVI. század egyházi lírája. 2 óra. — Kéky Lajos m. t.: A XIX. század magyar irodalma. I. Kisfaludy Károly és kora. 2 óra. — Melich János c. rk. t.: Az í-ző kódexek olvasása és magyarázása. 1 óra. — Négyesy László r. t.: A magyar líra Vörösmarty óta. 3 óra. — U. a.: Zrinyi prózai munkái. 1 óra. — U. a.: A magyar irodalomtörténet vázlata Bessenyei felléptéig. 2 óra. — U. a.: Magyar irodalomtörténeti gyakorlatok a régibb magyar irodalom köréből. 1 óra. — Riedl Frigyes r. t.: Arany János. 4 óra. — U. a.: Irodalomtörténeti gyakorlatok. 1 óra. — Szinnyei Ferenc m. t.: Novella- és regényirodalmunk a XIX. század első felében. 2 óra.

A budapesti műegyetemen: Alexander Bernát meghívott előadó: A XIX. század kultúrájának főbb eszméi. 2 óra. — U. a.: Irodalomtörténeti képek. 2 óra. — Ferenczy József r. t.: Magyar irodalom; a Bach-korszak ismertetése. 2 óra.

A debreceni egyetemen: Pap Károly r. t.: A katolikus visszahatás kora. 3 óra. — U. a.: A két Kisfaludy. 2 óra. — U. a.: Irodalomtörténeti gyakorlatok a XVII. század köréből. 2 óra. — U. a.: A magyar irodalom főirányai. 2 óra.

A kolozsvári egyetemen: Dézsi Lajos r. t.: A magyar regény története. 5. óra. — U. a.: Irodalomtörténeti gyakorlatok a magyar regény történetéből. 2. óra. — Gyalui Farkas m. t.: A könyvnyomtatás története, főleg a magyar könyvnyomtatásra való tekintettel. 2 óra. — Szádeczky Lajos r. t.: A kuruc-korszak történetírói. 1 óra.

A berlini új tanszék. Mialatt a tűznek és fémnek borzasztó zápora és ciklonja dúl, pusztulást, vért és könnyeket hagyva maga után, tudományunkra, a magyar irodalomtörténetre nézve örvendetes alkotás történt. A porosz kormány a világ leghíresebb egyetemeinek egyikén, a berlinin, tanszéket állított a magyar irodalomtörténetnek és hivatott tudóssal, dr.

Gragger Róberttel már be is töltötte. Hogy a világtörténelem legirtózatosabb háborúja alatt, mintegy a vértengerből kiemelkedve, a nagy szervezők, a németek egy tanszéket szerveztek a magyar nyelv és irodalom számára, az valóban elégtétellel tölthet el bennünket.

A berlini Egyetem az ötödik, amely ily tanszékkel rendelkezik és az első külföldön. (A régebbi tanszékek Budapesten, Kolozsvárott, Zágrábban és Debrecenben vannak felállítva.) Az új tanszékétől igen üdvös eredményeket várunk. A mi tudományunk belekerült a német egyetemi élet óriás forgalmába: a Berlinben virágzó szeminárium rendszer is kedvező hatással lesz a magyar irodalomtörténet ápolására. Ez a magyar tudományág ilykép közelebb jutott a német tudományhoz; a németek bizonyára nagyobb figyelemmel nézik majd a magyar irodalom termékeit.

Remélhető, hogy ez a tanszék más tekintetben is elő fogja segíteni a magyar szellem megértését Németországban. Van a magyar irodalomban valami, amit a németek nem értenek kellőleg, amit nem tudnak megbecsülni. A magyar irodalom a nemzeti érzés, a fajfenntartás irodalma. A németek hajlandók ezt sovinizmusnak minősíteni, mert nem mérlegelik, minő mély alapja, minő fontos oka van e jelenségnek, minő szükségszerű és nemes eredménye a magyar nemzet évezredek helyzetének. A magyar nemzet léte folyton fenyegetve volt, tehát a nemzetiség eszméjét is féltékenyebben kellett őriznie mint más nemzetnek. E szempont nélkül nem értik meg a németek *Bánk-Bánt*, *Zalán futását* vagy *Buda halálát*.

A berlini magyar irodalomtörténeti szeminárium már a német anyag gazdagságánál és könnyen hozzáférhetőségénél fogva is igen alkalmas lesz arra, hogy benne a magyar-német irodalom kölcsönhatását tanulmányozzák. Ilykép majd működése nemcsak a magyar, hanem a német irodalomtörténetre is fényt deríthet.

R. FR.

Három lap a magyar líráról. Hauser Ottó bécsi költő és irodalomtörténetírő legújabb könyvében is ragaszkodik végletes fajelméleti álláspontjához, mely előbbi munkáiból ismeretes. (L. Irodalomtörténet I. 80. II. 124.) Ez a könyve bezárja a XIX. századi világirodalomról írt sorozatot, mely a «Literatur-Gesellschaft Neue Bahnen» kiadványai között jelent meg. Címe: *Die Lyrik des Auslandes seit 1800*. Leipzig, 1915. R. Voigtländer 181 l. A szerző itt is a történelem antropologiai felfogásának hódol. Tudatában, az osztrák íróban, oly erősen él a fajok harca, hogy nem is veszi tekintetbe az etikai nemzet fogalmát és erejét. Ennélfogva minden kisebb nemzet szellemi kincsét lehetőleg még kicsinyíteni iparkodik. Az utolsó fejezet *Die Magyarische Lyrik* címen három lapot szentel irodalmunknak s a török, héber, ind és japán líra rövid összefoglalásával végződik. Itt is, mint előbbi írásaiban, mint Riedl Frigyes németnyelvű irodalomtörténetéről szólva (Liter. Echo 12. k. 1619), azt állítja, hogy a tulajdonképeni magyaroknak a Magyarországon kifejlődött szellemi életben alig volt részük. Szerinte egyedül Mikszáth képviseli ennek az «uneuro-

päisch» típusnak némileg figyelemreméltó vonásait. A többi író európai fajta: szláv vagy német.

A magyar nép — írja Hauser — a régi feljegyzések szerint nem volt éneklő kedvű. A magyar zene cigány eredetű; a magyar népdalok melódiája részben szláv, részben német. A népdalok szövege szláv hatás alatt áll, hiszen a magyar népdal két legnagyobb mestere szláv: Vitkovits (!) szerb, Petőfi luteránus tót. Miután így rövidesen kifosztotta a magyarságot, történeti áttekintésben iparkodik kimutatni a protestáns teológusok által behozott német hatás folytonosságát. Kölcsey és Kis János teljesen a német klasszikusok szellemében, «a katolikus nemes» Kisfaludy Sándor pedig német érzelgősséggel ír. A romantika is német vívmány. Vörösmarty német mintára írja a Zalán futását. Csak a népies irányban lát Hauser eredeti értéket s ezért néhány elismerő sorban ír Aranyról, a legművészibb magyar költőről, és Petőfiről, az egyetlen külföldön is ismert magyar lírikusról.

Mint előbbi írásaiban, Hauser itt is silány és hamis képet adott a magyar irodalomról. A bevezetésből kitűnik, hogy a világháború kitörése következtében fontolóra vette, ne változtasson, enyhítsen-e némely ítéletén. Legújabb fajelméleti füzetei azonban arról tanuskodnak, hogy az «elmélet» teljesen képtelenné tette a tárgyilagosságra.

GRAGGER RÓBERT.

Magyar szerzők svéd színpadon (II.). Jelentősebb színházi eseménye volt Stockholmnak *Biró Lajos Rablólovagjának* a bemutatója. A Svenska Teaternek ezt a szezonvégi újdonságát azonban a svéd kritika nem fogadta oly barátságosan, mint a Drégely bohózatot. Míg a Szerencsefiában kiemelték az üde humort és a kitűnő szatírárt, amelylyel a bohózat célját a lehető legjobban elérte, addig a Rablólovaggal szemben komoly irodalmi igényekkel léptek föl. A kritikák közül a legérdekesebb August Bruniusé, aki egyúttal a modern magyar drámai irodalomról is próbál ítéletet mondani. «Már több ízben volt alkalmunk — írja a Svenska Dagbladetben — csodálkoznunk a magyar drámairodalom előszereteten a hihetetlen és lehetetlen cselekvények iránt. Ez nemzeti vonás és nemcsak véletlen összetalálkozás, arról bizonyosságot szereztünk a tegnapi estői bemutatón. *Biró Lajos Rablólovagjának* éppen olyan mondaszerű a cselszövénye, mint a Vasateater nagy slagerjének a Szerencsefiának. Itt is, ott is a szerencselovagok túlságos, szinte erkölcs-telen dicsőítése képezi a vígjáték alapeszméjét. De míg az arisztokrata szabólegény szimpatikus egyéniség tele humorral és deákos kalandvággyal, addig dr. Kürt, akiből hiányzik minden fantázia és humor, minden tekintetben csak egy közönséges csaló. Jó pénzért arra is képes, hogy elárulja azt a nőt, akit szeret. Ennek a szerelme végül mégis megmenti, mint Solveig megmenti Per Gyntet, de érthetetlen módon ezek után kifosztja az ő arisztokratáit. Igazán nehéz jellemezni e különös vígjáték stílusát. Az első felvonás és a második nagy része csodálatraméltó szenzációs dráma, leleményes és érdekesítő, hogy szinte a Tűzpróba és más hasonló francia

dráma elhalványul mellette. De a második felvonás végén a szerző elejti a fonalat, eltéveszti a színi logikát, szentimentális lesz, sőt nem egyszer nehézkesen lassú. A harmadik felvonásban Bernhard Shaw tesz névtelen látogatást, bedugja olykor a fejét, mond egy-két paradoxont, hogy végül aztán a magyar maradjon úr a színen. Az egész, nyugodtan mondhatjuk, semmi más, mint technika és azért nagyon is kitűnő színjátszást követel, hogy hiányai le ne lepleződjenek. A Dagens Nyheter kritikusa «erős hatásúnak» mondja a darabot, de úgy találja, hogy éppen e hatás kedvéért sokat áldozott föl a szerző a valószínűségből; «a szellemes szerző kevessebbel érte be, mint azt egy-két hatásos jelenete után róla föltételeztük». Sven Söderman¹ «szenzációs» nevezi, amely váratlanul bohózáttá változik. «A cselszövénye olyan, mint a folytatásos regényké... Új volna Kürt alakja... De még ez sem új, mert a francia irodalomban már 40 évvel ezelőtt előfordult... különben ez a magyar eredetű darab alig képvisel valami irodalmi értéket.» E nagyigényű kritikák után szinte egyedül áll az Aftonbladet véleménye, amely tökéletes komédiának nevezi, az ú. n. «klasszikus» minták után tervezve és kidolgozva... «A cselekvény szálait ügyesen szövi a szerző és csiklandozó érdeklődést kelt az első felvonásával. A párbeszéd a legtöbb helyen kitűnő és az egyes helyzetek művészi ügyességről tanuskodnak.»

A Rablólovag hűvös fogadtatása nem riasztotta vissza a Svenska Teater igazgatóságát attól, hogy a következő szezonban újabb magyar darabot mutasson be a stockholmi közönságnak. *Lengyel Menyhért* és *Biró Lajos Cárnojének* premiérje igazi irodalmi esemény volt. A bemutatón megjelent a svéd trónörökös nejével és Károly svéd királyi herceg, valamint a svéd főváros irodalmi és művészi előkelősége. A Taifun tüneményes sikere még élénk emlékezetében volt a stockholmiaknak, és most Lengyel Menyhértnak Biró Lajossal való szövetkezéséből sokat vártak és várakozásukban nem is csalódtak. August Brunius, aki még május hóban oly kevés bizalommal volt a magyar drámaírást iránt, a többek között ezeket írta a bemutatóról: ² A Svenska Teater pénteki premierjével igen nagy és jól megérdemelt sikert aratott. A közönség ilyen tetszésnyilvánulása a legnagyobb ritkaságok közé tartozik, és ami különösen kiemelendő, művészi szempontból teljesen megérdemelt volt. Ezzel természetesen nem akarjuk azt mondani, hogy a darab elsőrangú művészi munka, inkább pompás hangulattal és rendkívül éles megfigyeléssel íródott és az egésznek összefoglalása határozott technikára mutat, mely minden pillanatban biztosan számít a színpadi hatásra.» Ezután igen jó párhuzam következik a Taifun és A cárnő között. Részletezi a darab tartalmát is és megdicséri a rendezést. A többi kritika már nem olyan kedvező. Erősen érezzük a svéd kritikusoknak azt a jellemző sajátosságát, hogy keményen bánnak el az idegen termékekkel. Így a Dagens Nyheterben ezeket olvassuk: «A darabnak semmi más célja

¹ Stockholms Dagblad.

² L. Világ 1913 dec. 12-iki számában írt rövid ismertetésemet. (A cárnő Stockholmban.)

nincs, mint a szórakoztatás; francia vígjáték-technika egy primadonna szerep körül... Operettpszichológia történeti kosztümben. A hősnő első sorban császárnő és csak másodsorban asszony. E két pólus között oszcillál a darab lélektana ép oly szabályossággal, mint a villamos reklámtáblák fölvilágítása és elalvása.» De nem tagadja el, hogy a darab a közönség előtt nagy sikert aratott. A Stockholms Dagblad is tagadja a darab irodalmi értékét. «A Taifun szerzője — írja a névtelen kritikus — tehetséges tanítványa a modern francia szenzációs drámáiróknak. A darab a régi Scribe-típusú történeti cselszövényes darabok egyike à la Sardou módosítva és olyan precíz technikai szerkezettel, mint egy óramű... Az egyszerű szerelmi cselszövény egy mondaszerű történeti háttére rajzolódik... egy «Haupt und Staatsaktion», amely semmi időbe és semmi országra nem illik...» Olle Holmberg az Aftonbladetben ugyancsak a darab technikai virtuozitását hangsúlyozza. A Svenska Teaterben azonban hosszú ideig telt ház mellett ment a darab, amely nemsokára megkezdte vidéki körútját is. Így a többek között 1915 március 24-én kerül színpadra Malmöben. A Sydsvenska Dagbladet hosszú méltatást írt a darabról. A stockholmi lapok után hangsúlyozza Scribe és Sardou hatását, sőt még némi Strindberg-hatást is vél fölfedezni. Általában a kritikus nagyon lekicsinylően beszél a két szerzőről, kiket majd «ügyes cégnek a Dunamonarchiából» majd fezőröknek nevez; a darabot pedig egyszerűen csak magyar exportnak nevezi. Hosszadalmas írásából csak a következőket érdemes megemlíteni: «A szerzőknek sikerült technikailag tökéletes művet alkotni. Lengyel ügyes és praktikus drámai építőmester, de nem építőművész. A homlokzat ragyogó, a berendezés azonban szegényes. Az egész darabra a rokokó boudoirillatú puderfelhője nehezedik.» A kritikus haragját megértjük, ha megtudjuk, hogy ezt a nagykiállítású darabot igen szegényesen adták elő Malmöben és maguk a színészek is csak olcsó operett-sikerre törekedtek.

A Svenska Teater úgy látszik, a magyar színdarabok főpártfogója lett Svédországban, mert a háborús szezont is magyar mű előadásával *Molnár Ferenc Farkasával*¹ kezdte meg (1914 november 21-én). A svéd kritikák a már ismert ellenvetéseket teszik meg. Sven Södermann² ismét fölhozza, hogy «a darab nagy virtuozitással van megírva, nem egy jelenete telve humorral és szellemmel, de egészben véve mégsem jelentős irodalmi termék», a szerző inkább csak a színi hatások után törekszik. A Scenisk konst³ színházi folyóirat Molnár Ferencet osztráknak nevezi és Artur Schnitzlerrel hasonlítja össze. M. F. osztrák, mint Schnitzler Artur — olvasuk itten — és közös jellemvonása ez utóbbival, hogy szintén erős tehetsége van a különös mese feltalálásában, amely gyakran szélsőségekben nyilvánul és keresi a szenzációt. Testőre világosan mutatja törekvését a nem sejtett hatások után és a Farkasnak is megvan a maga szenzációs motívuma, amely inkább zavaró, mint drámai hatású. Molnár nem mélyed

¹ Sagan om vargen (Mese a farkasról) címen.

² Stockholms Dagblad.

³ Scenisk konst. 1914. I. füz.

el jellemzéseiben, mint Schnitzler, de szellemesebb tolla van és éles színi tekintete. A hosszú álomfölvonás mégsem sikerült drámai forma és az északi közönségre kissé különösen hat. A darab sajnos hamar letűnt a színpadról.» A Dagens Nyheter még lesújtóbb ítéletet mond a darabról. «Molnár Ferenc komédiája nem egyéb, mint egy jelentéktelen házassági epizód, ami a félig bolond, féltékeny férj és az ép oly szép, mint erényes feleség között történik.» A kritikus részletezi a darab tartalmát és megdicséri Molnár ügyességét a színi hatások megalkotásában, de inkább ekvilibristának, mint művésznek tartja a drámaírást.

Az 1914/15. évi színházi szezonban még egy magyar darabot mutatott be a Svenska Teater és pedig Földes Imre «Halló» c. vígjátékát, január 22-én. A színház vezetősége bizonyára arra számított, hogy a háborús érdeklődés, amely Magyarországra felé irányította a svédek figyelmét, a magyar katonadarabot is lelkesen fogja fogadni. Reményében azonban csalódott, mert a Halló Stockholmban megbukott. «A darab eszméje — írja a Stockholms Dagblad — jó alkalmat szolgáltatott volna fantáziával megáldott vígjátékíróknak. De nem mondhatjuk, hogy az ismeretlen drámaíró, akit Földes Imrének hívnak és magyar származású, erre termett volna. A dialógus nyers és tompa, a cselekvény vonatott, és még annyi logika sincs benne, amennyit egy vígjáték megkíván . . . A darab nagyon emlékeztet a speciális német vígjátékokra.» Gunnar Bjurman kedvezőbben írt a darabról a Svenska Dagbladetben. Megdicséri a szerző nagyszerű eszméjét, találékony-ságát és humorát, s csak azt sajnálja, hogy a darab végül a szokásos bohózzattá laposul. A bemutatót a közönség igen langyosan fogadta és nem sokáig maradt a műsoron.

Nagyobb érdeklődés kísérte *Az ördög* (Djävulen) premierjét március 3-án a stockholmi Intima Teater-ben. A kritika itt is megróttá a fantázia túlságos csapongását, amely a svédek szerint a modern magyar darabok főjellemevonása. August Brunius szerint ¹ «az egész egy nagy bohózat, amelyben a szerző a Mefisztót adja, játszik az emberi sorssal, elég csúful, néha szellemesen, de többnyire banálisan. Úgy látszik, hogy ez az ördög unatkozik, . . . belesimpaszkodik néhány szerény emberbe, nem engedi el őket, . . . játszik velök, csalogatja, majd eltaszítja. Nem is olyan nagyon örül, midőn sikerül néhány egyszerű kombinációja, amit — zárjel közt mondva — egy halandó is könnyen utána csinálhatott volna.» A kritikus írtak a többi nagy színi napilapok is. Érdekes kiemelni a Dagens Nyheter kritikáját, mely részletesen foglalkozik az ördög alakjával. «A darab sorozata a színpadi trükköknek egy eszme és egy alak körül, aki félig mint szimbólum, félig mint szalonbűvész lép föl. Lehetett volna neki is nevet adni, mint a darab többi személyének, mert alapjában véve nem más, mint egyike az irodalom oly gyakori Mefisztó-típusainak, akik szellemeskednek és zsonglörködnek a közönség előtt az ő emberismeretükkel és szellemi

¹ A Svenska Dagbladet 1915 márc. 4-iki számában. Ezt a kritikát már röviden megemlítettem az Irodalomtörténet Folyóiratszemléjében. 1915. 217. l.

fölnyűkkel. De mivel ő egy misztikus szimbólum is, így névtelen marad és a színlapon mint a félelmes ördög szerepel. Mit is szimbolizál ez az alak? Legelőször a hipnotizáló hatalmat az emberekben, amely megnyilatkozik belsejünkben és összehozza őket; azt a hatalmat, amelyet nem mernek elismerni, a győzedelmeskedő természetet . . . A darab egy egyszerű szerelmi komédia, bűvészmutatványként előadva . . .»

Rövid néhány év alatt tehát kilenc magyar darab került színre Stockholmban, nem számítva néhány jelentéktelen operettet.¹ Igazi nagy sikert csak a Taifun, a Cárnő és részben a Szerencsefia aratott. A svéd kritika általában hűvösen fogadta a magyar exportot, mint ahogy a svédek többnyire bizalmatlanok minden keleti idegennel szemben; de az tagadhatatlan, hogy e darabok erősen felkeltették a svédek figyelmét a modern magyar irodalom iránt.

LEFFLER BÉLA.

Kérelem Tompa Mihály levelei ügyében. E cím alatt az «Irodalomtörténet» f. é. 3—4. füzetében (153—154. l.-on) közzétett felhívást megismételve bizalommal fordulok még egyszer kartársaimhoz s a Magyar Irodalomtörténeti Társaság minden tagjához, hogy aki Tompa eredeti levelének vagy akár a legjelentéktelenebbnek tetsző kéziratának is birtokában van, azt eredetiben vagy betű szerint hű másolatban hozzám juttatni s aki ilyenről tud, erről alulírottat értesíteni sziveskedjék. Kérésem sürgős, mert a gyűjtést ez év végével be kell fejeznem.

Tisztelettel s egyben hálás köszönettel tudatom, hogy társaságunk tagjainak önzetlen támogatásával is, immár a 700-hoz közeledik az eredetiekről lemásoltam Tompa-levelek száma, pedig a Kisfaludy-Társaságtól nyert megbízatásomkor alig mertünk 500-nak felkutatásánál és megmentetésénél többet remélni.

Dr. WALLENTINYI DEZSŐ.
főgimn. tanár, Rimaszombat.

A szerkesztőhöz beküldött könyvek jegyzéke.

Takáts Sándor: *Rajzok a török világból.* Budapest, 1915. I k. VIII + 438 l.; II. k. 463 l. A M. T. Akadémia kiadása. Ára 10 korona.

Szerzőnk tárcákból, felolvasásokból ismert cikkeit kibővítve, újjal megtoldva összegyűjtötte és a közönség kezébe adta. Egy fél emberöltő aprólékos, kutató munkájáról számol be; a családi levéltárak kevésé ismert poros írásaiból rajzolja meg hazánk történetének másfél századát: mozaik-szerű, egymásmellé illesztett színes képekben. Novellisztikus rajzokban vonul el előttünk a hódoltság korának minden típusa: lesve, portyára indulnak a végek vitézei, fájós fejet okozva a frigyért és békéért lelkesülő

¹ Így 1909-ben *Bakonyi és Kálmán Tatárjárása* került színre az Oscars Teaterben. 1913 tavaszán pedig *Martos és Rényi: A kis grófja* vonzotta a stockholmi operettkedvelő közönséget.

budai basáknak. Megismerjük a követek járását, a fogságba esett vitézek szenvedéseit, a szomszéd török és magyar urak vendéglátó szívességét. Végignézzük a békés polgárok vásárütését, a pásztornépekkel átszáguldjuk a rónát s hallgatjuk a molnáros emberek zakatoló malmait. Nem maradnak el az íródeákok és énekesek sem, a hódoltság korának e magyar szívű igaz érzésű levélírói.

A leveleket, melyek a XVI. századnak legbecsesebb kincsét teszik, melyekből sugárzó magyar érzés és nemes gondolkozás árad felénk, ezek a diákok írták. Legtöbbjük, mint énekes vándorló diák a szegény kolduló soron kezdte életét, s ha szerencséje akadt iskolamester lett, ki a városok és végházak gyermeknépeit oktatta az énekre és istenes tudományokra. Ezek legnagyobb részt «paraszt diákok» voltak, mivel a magyar nyelven kívül más nyelvet nem tudtak. A műveltebbek és tanultabbak a nagyúri kastélyokban kaptak tanítói állást, ahol is a szomszéd és rokon úri családok gyermekeit, a leendő zászlósurakat és feleségeiket tanították. Helyük az udvari személyzet sorában mindig kiváltságos volt. Ezek a diákok nagyobb részben főuraink költségén külföldet járt művelt, tanult emberek voltak, kik az irodalmat is művelték, pártfogó és kenyéradó uraik előtt képzettségüket könyvirással bizonyították. Számtalan eddig ismeretlen illetén munka van egyes családi levéltárakban, főleg a Nádasdyak és Batthyányak birtokában. Így, hogy példát is említsünk, Abádi Benedek diák Sylvester Uj Testamentumán kívül 25 munkát nyomtatott Nádasdy Tamás nyomdájában. A Batthyány, Istvánffy, Forgách, Thurzó családok irodalmi érdemei, még nagyrészt e levéltárak feldolgozatlan anyagában elrejtve várják a kutatót.

Diákos embereink legelőkelőbbjei azonban mégis csak a levélírók, e bizalmas benső emberek voltak, — uruk és asszonyaik titkainak tudói, — kikre az a kényes feladat hárult, hogy a családi és magánlevelezés nehéz tisztét ellássák. Ezek a magyar nyelven kívül több nyelvet tudtak s külön rendet, a «diákrendet» alkották. Ezek a diákok rakták rá a gondolatokra a stílus csinját és hímjét és teremtették meg a XVI. század magyar levélírásának bizalmas, meleg hangulatát, mely az egyes levelekből felénk árad. Ilyen levélíró diákok voltak: Zrínyi Miklósé: Székely Márton; Török Bálintnéé: Földváry Bálint; Batthyány Boldizsáré: Pattantjus Márton; Istvánffy Miklósé: Antal diák; a Nádasdyaké: Szentgyörgyi Gábor, kinek tudományát igen nagyra becsülték.

E diákok látták el a basák és véghelyek levelezését is. A budai és a hazánkban lévő többi basák magyar nyelven leveleztek. Feladatuk nem volt könnyű, tudniok kellett törökül s ismerniök a diplomaták és országintéző nagy urak gondolatvilágát. Hogy ezek is megfelelték tisztöknek, mutatja az a kötet levél, mely a budai basák magyar levelezését tartalmazza.

E rövidre fogott tárgyi ismertetésen kívül meg kell említenünk, mint a mű egyik főérdemét, hogy olyan zamatos magyarsággal van megírva, melynek zenéje csengve-bongva lopja magát fülünkbe.

VELLEDITS LAJOS.

A magyar nemzet története a költők dalaiban. Összeállította *Benedek Marcell*. Budapest, 1915. 220 l. Franklin-kiadás. Ára 3 kor. 20 f. (E könyv jelen első kiadásában a 63,125/1915. sz. min. rendelettel középiskolák számára segédkönyvvül engedélyeztetett.)

Az a törekvés, melyet e szemelvénygyűjtemény összeállítója maga elé tűzött, hogy t. i. multunkat a költészet tükrében is láttassuk: nem mai keletű. Felbukkan már a különböző antológiákban. Komáromi Lajos egy ünnepi előadásának is ez a tárgya (Ezeréves multunk a nemzeti költészet világánál). Nemzeti Nőnevelés. 1916. évf. és külön.); de van egy határozottabb nyoma is abban a kis alkalmi könyvben, melyet annak idején a Magyar Írók Kiadó Részvénytársasága tett közzé «Ezer év versekben. 896—1896». (Budapest. é. n. 92 l.) címen. Ez a gyűjtemény harmincegy költő negyvenhárom versét foglalja magában s négy korszakra csoportosítva adja az anyagot (—1301, 1301—1526., 1526—1800., 1800—1896.). Az itt kiadott történelmi vonatkozású költemények közül mindössze kilenc van meg a most megjelent kötetben. Benedek Marcell gyűjteménye huszonhárom megnevezett és tíz névtelen szerző nyolcvankilenc versét nyújtja s jobban alkalmazkodik a szokásos korszakbeosztáshoz. (Hún-mondák, A honfoglalás kora., Az Árpád-házbeli királyok kora., A vegyesházbeli királyok és a Hunyadiak kora., Török világ, német világ., Kuruc világ. A «csöndes évek», A nemzet ébredése., A szabadságharc., A szabadságharctól a kiegyezésig.) Az egyes korszakokra jellemző szemelvények előtt a történelmi háttért ismertető, rövid tájékoztatás olvasható.

A költemények egészben véve helyes érzékkel vannak kiválogatva. Az elmúlt idők kisebb-nagyobb eseményeit, alakjait, hangulatát többnyire nagy költőink elismert szépségű művei tükrözik (Aranytól tizenkilenc, Petőfőtől huszonegy vers van a kötetben), bár kétségtelen — s az efféle gyűjtemény természetéből következik, — hogy sokan még néhány más, szép költői alkotásunkat is szívesen látnák benne. Benedek az eposzokból szándékosan nem vett fel töredékeket, aminek helyességén bizonyára vitatkozni lehetne. Kár, hogy az Erzsébet királynéről szóló költemények közül egy sinos a kötetben. Az 1860-ból való rövidke népdal mellé, mely Kossuth nevét is említi, — a következő kiadásban talán a műköltészet idetartozó gazdag anyagából is ki lehetne választani egy, e nagy emberünk emlékéhez illő alkotást. (Széchenyi és Deák jelentőségét méltóképen glorifikálják Arany és Tóth Kálmán ódái.). A könyv azonban mostani alakjában is igen jó szolgálatot fog tenni a kitűzött célnak.

BAROS GYULA.

Zuber Marianne: A hazai németnyelvű folyóiratok története 1810-ig. Irodalomtörténeti tanulmány. Német Philológiai Dolgozatok XVIII. sz. Budapest. 1915. 8°. 121 l. Pfeifer F. könyvkereskedése. Ára 4 korona.

Zuber Marianne könyve a XVIII. századbeli magyarországi német folyóiratoknak nagy alapossággal megírt külső történetét és pontos tartalmi ismertetését adja. Tárgyalásában magasabb szempontokat érvényesít. Mint az európai szellemi áramlatok képviselőit és terjesztőit fogja fel ezeket a

sajtótermékeket; nyomon követi minden egyes cikkben a szálakat, amelyek az akkori európai szellemi egységhez fűzik. Különösen sikerült ebből a szempontból a könyv első fejezete, a Windisch erkölcsi irányú hetilapjairól és a Pressburger Zeitung mellékleteiről szóló rész.

Igen helyesen magyar szempontokat is érvényesít, noha önmagában is jelentős a hazai idegen nyelvű sajtó története, különösen a XVIII. században, amikor sokkal fontosabb tényezője volt a magyarországi szellemi életnek, mint manapság. Ismerteti ezeknek a lapoknak az álláspontját a magyarsággal szemben. A hazai németnyelvű folyóiratoknak ezt a korszakát a magyar irodalmi törekvésekkel való párhuzamosság és barátságos kölcsönhatás jellemzi, a magyar sajtóban ekkor még nem ismerik fel a későbbi komoly vetélytársat. — Azt is vizsgálja, hogy miképp találtak visszhangra az akkori német időszak sajtóban a magyar irodalom jelenségei. De ez a kérdésnek csak az egyik oldala. A sajtó történetében, minthogy a sajtó nem annyira új szellemi értéket ad, mint inkább aprópénzre váltja fel a nagy eszméket, a közönség ép olyan fontos, mint maga a lap. Mert a lap feltételezi a közönséget és értéke is főképen a közönségben van. Ki volt ezeknek a hazai német lapoknak a közönsége? Vajjon csak a magyarországi németek? Vagy, ami nagyon fontos a mi szempontunkból: a magyarság is? Annál, hogy ezek a lapok milyen állást foglaltak el a magyarsággal szemben, sokkal fontosabb, hogy a magyarság milyen állást foglalt el ezekkel a lapokkal szemben. Vajjon hatással volt-e az akkori német sajtó az első magyar folyóiratokra? Kérdések, amelyekre ugyancsak szerettünk volna feleletet kapni.

Nagyon zavaró a sok, néhol egész lapnyi német idézet; nem hisszük, hogy a szerző fordításában olyan sokat vesztek volna jellemző erejükből. Sőt a német folyóiratok vaskos köteteinek átolvasásával a szerző stílusába is nagyon sok idegenszerűség lopózott be.

Munkája végén a hazai németnyelvű folyóiratok bibliográfiáját és kronológiai jegyzékét adja 1810-ig, és több új adattal járul az eddigi kutatás eredményeihez. Növeli a könyv használhatóságát a betűrendes név- és tárgymutató is.

KÁDÁR JOLÁN.

Karl Lajos: Magyarország a spanyol nemzeti és a francia klasszikus drámában. Budapest, 1916. 8-r. 66 l. — Ára 2 K.

Milyen szellemi áramlat irányította a spanyol költők érdeklődését Magyarország felé, erre a kérdésre iparkodik megfelelni a szerző tanulmánya. Az anyagot két spanyolországi utazása alatt gyűjtötte. Kedvezőtlen közlekedési viszonyok a harmadik utat egyelőre megakadályozták. Főforrása természetesen Schaeffer kétkötetes munkája volt a spanyol nemzeti drámáról. Összeállításában nem az összehasonlító irodalomtörténet szempontja vezette. E helyett a történeti eseményeknek az irodalmi áramlatokra való behatását kutatta, az irodalmi hagyomány és a nemzeti izlés szerepét tanulmányozta.

Magyarországra a középkorban a nyugati írók figyelmét a szentek

életírásai terelték. A XVII. század spanyol drámaírói általában két forrásból meríthették a Magyarországra vonatkozó ismereteket: a szentek középkori életéből és az egykorú magyar-török haditudósításokból. Magyar vonatkozású színműveik tárgya, hőse történeti vagy költői személy. Vallásos vagy világi drámában szerepelnek. Mindkettőben a magyar vonatkozásokat egy századnál hosszabb időre meghonosította a spanyol nemzeti dráma megteremtője: Lope de Vega. Vega a magyar történelem nagyjai közül szerepelteti Erzsébetet, Anjou Károlyt, Endre királyfit, Hunyadi Mátyást, Kapisztrán Jánost. Regényes tárgyú magyar vonatkozású darabjainak hősei: Rolando de Hungria, Oliverio de Transilvania és egy névtelen magyar király (Rey de Hungria). Szerző utal az idevágó darabok forrására vagy a hasonló tárgyú földolgozásokra. Tartalmukat elemzi és megállapítja, hogyan tükröződtek a magyar történelem eseményei a spanyol drámaíró lelkében; teremtőképelete milyen költött eseményekbe szötte Magyarország vagy regényes magyar hősök nevét. Egy másik csoportba Vega azon színművei tartoznak, melyek forrása az irodalmi, költői hagyomány. Magyar vonatkozást szerző két színdarabban talált azok közül, melyek forrása olasz vagy francia eposz, illetőleg regény. Vega a magyar történelemben sok oly jellemre, eseményre talált, mely összhangban volt nemzetével, egyéni ízlésével, a spanyol dráma és színpad követelésével.

Vega utánczó magyar tárgyú történeti vagy regényes drámákat gyakran írtak. Ezek közül a szerző kiemeli Roxas Zorilla, Matos Fragoso és Antonio de Zamora egy-egy darabját. A XVII. század hadieseményei tükröződnek Bances Cándamo és kortársai magyartárgyú drámáiban. Alkalmi darabok, Spanyolország és Ausztria uralkodóinak családi összeköttetései miatt érdekelhették az egykorú színházjáró közönséget. Zamora magyar vonatkozású, vallásos, egy szentet dicsőítő drámája folytatkozásoktól nem ment. Szerző még elsorol néhány kétes vagy névtelen szerzőtől való spanyol darabot.

A XVII. század francia drámaírói Magyarországról a spanyol irodalom útján szereztek fogalmat. A magyar történeti vagy regényes tárgyú francia darabok spanyol forrásokra utalnak. Onnan vették át a magyar-török háború eseményeinek említését, a keresztény hősök dicsőítését. A szerző ismerteti La Caze, Boisrobert, Rotrou idetartozó darabjait. A XVIII. század gazdag francia drámairodalmában, a spanyol hatás elenyésztével, alig fvan magyar vonatkozású darab. Valóban érdekes kulturtörténeti kuriózumok ezek a magyar tárgyú dolgok. A nagy filológiai apparátussal megírt füzet Függelékében magyar szentek vatikáni képeiről szól a szerző. Ezek között Szent László és a kísértő ördög jelenete egyik eddig ismert írott forrásban sem található meg.

Z. B.

Euripides drámái. II. kötet. (Kyklops, Heraklidák, Hekabe, Andromache, Ótalmkeresők, Trójai nők.) Fordította, bevezetésekkel és jegyzetekkel ellátta: *Csengeri János*. Budapest. 1915. 368 l. A M. T. Akadémia kiadása. Ára 5 kor.

Csengeri János, a kolozsvári egyetem tanára, aki a múltban egyebek

között Aeschylos, Catullus és Tibullus átültetésével szerzett örömet a klasszikus irodalom barátainak, újabban a nagy görög tragikus költő, Euripides drámáinak lefordításával öregbítette érdemeit. A sorozat első része (mely az Alkestist, Jont, a két Iphigenia-drámát és a Bakchansnöket tartalmazta) még 1911-ben jelent meg, a mostani kötet mintegy a teljes gyűjtemény befejező részét adja. A munka rég kiállotta az erre illetékes kritika tűzpróbáját, újabb bírálásra tehát — legalább e helyen — nem szorul. Azért midőn a könyvet olvasóink figyelmébe ajánljuk, csupán egy megjegyzésre szorítkozunk. Csengeri a jelen kötet Előszavát a végzett munka feletti örömeiben ezzel a fölkiáltással kezdi: Hoc erat in votis! Legyen szabad remélnünk, hogy e szavaival nem mondott búcsút annak, a klasszikus és a magyar irodalom közti, nemes közvetítő szerepnek, amelyre való rátermettséget annyiszor bebizonyította.

V. M.

Steinhofer Károly: A könyv története. II. rész. A könyv történeti fejlődése. (Iparosok Olvasótára. XXII. évf. 5.—6. szám.) Budapest. Lampel R. 1916. 94 l. Ára 1 kor. 20 f. — A szerző a magyar könyvnyomtatás és -kereskedelem történetét (l. Irod. IV. 64. l.) e füzetben kiegészíti a könyv általános történetével a legrégebb időktől a legújabb korig. Szól a könyv keletkezéséről, az ó-kor frott könyveiről, külső-belső berendezéséről, gyűjtőkről, könyvtárakról, kötésről, könyvdíszről, az írás és betű fajairól, a nyomtatás feltalálásáról és fejlődéséről, a jelennek idetartozó ezerféle mondanivalójáról; szóval mindenről, amit a könyvről s vele kapcsolatban el lehet mondani, s amit művelt iparosnak s általában művelt embernek erről tudnia kell és illik. Sajnos, az anyag gazdagságával a szerző nem tudott kellően megbirkózni s így füzetének igen sok aránytalansága van. Így például hiányos a könyvnek szakszerű leírása, viszont fölösleges adatok halmazát kapjuk olyan lényegtelen történeti jelenségeknek, melyek a kép egységét zavarják. Úgy látszik, a rendelkezésre álló források bősége vagy szűkszávsága okozta ezt az aránytalanságot. Az adatok megválogatásában s a források megítélésében sem volt eléggé óvatos; innen származnak tárgyi tévedései (pl. Árpáddal hat köre metszett alaptörvényeket adat a székeleyeknek, 19. l.). Örvedetes volna, ha ezek a fogyatkozások, valamint a helyesírás következtelenségei s a gyakori sajtóhibák a füzet javított kiadásában már nem lennének meg.

T. V.

Id. Görgey István: Görgey Artur ifjúsága és fejlődése a forradalomban. Budapest. 1916. VIII+454. l. A M. T. Akadémia kiadása. Ára 6 kor. — E munka mintegy bevezető része a néhány évvel ezelőtt elhunyt szerző előbb (1885—1888) megjelent, «1848-ból és 1849-ből» című, háromkötetes emlékiratának. Megírását, illetőleg egybeállítását az a körülmény tette lehetővé, hogy még a szerző életében előkerültek (Szepes vármegye levéltárából) Görgey Artur — elveszettnek hitt — ifjúkori levelei. A könyv alapjában véve e levelek közlése s kiegészítése némi személyes vonatkozású és

kortörténeti följegyzésekkel, magyarázatokkal. Elsősorban a történetírók érdekléi s csak itt-ott — Petőfi, Vörösmarty és néhány más írónk nevével kapcsolatban — akadunk kisebb jelentőségű többnyire ismert, irodalomtörténetileg értékesíthető utalásokra. Ezeknek fölkeresését igen megkönnyíti a pontos Névmutató. A mű — már hősénél fogva is — megérdemli, hogy minél szélesebb körben olvastassék. V. M.

Évkönyv. Kiadja Az Izr. Magyar Irodalmi Társulat. Szerkeszti *Bánóczi József*. Budapest. 1916. 432 l.

Az Izraelita Magyar Irodalmi Társulat új Évkönyve a szokásos hivatalos közleményeken kívül számos szépirodalmi és tudományos dolgozatot foglal magában. Verseket írtak a kötetbe: Radó Antal (Hősök sírjai); Feleki Sándor, Kiss Arnold, Kova—Feuerstein Avigdor (Békeszimfonia); zsidó vallású magyar írók és tudósok jelentőségét fejtegetik: Krausz Sámuel, Klein Miksa (mindkettő Bacher Vilmosról ír), Vajda Béla (Szabolcsi Miksáról), Eisler Mátyás (Simon Józsefről), Heller Bernát (Kármán Mórról). A többi cikkek közül általánosabb érdeklődésre tarthat számot: Patai József: Háborús héber költészet a biblia után és Fürst Aladáré: Háborús mondák a bibliai hagyományban.

V. M.

Új füzetek és könyvek. *Balogh Ferenc: A debreceni református kollégium története*. Adattári rendszerben. Azaz a kollégium adattára a református konvent és egyetemes tanügyi bizottság által előirt pontozatok keretében. Debrecen, 1915. 782 l. Hoffmann és Kronovitz könyvnyomdája.

Békássy Ferenc: Elmerült sziget. Versek. Budapest, 1915. 119 l. Lampel R. bizománya. Ára 3 kor.

Szini Gyula: A tűzfészek. Regény. Budapest, 1916. 178 l. Légrády-kiadás. (Legjobb könyvek. 173. sz.) Ára 80 fill.

Szász Menyhért: Bőrharisnya, a cserkészek diadata. Sopron, 1916. 184 l. Röttig G. kiadása. Ára 3 kor. 60 f.

Szomaházy István: Mesék az írógépről. Budapest, 1916. 32 l. Singer és Wolfner-kiadás. (Milliók könyve. 2. sz.) Ára 24 fill.

Farkas Pál: Egy önkéntes naplója. Budapest, 1916. 32 l. Singer és Wolfner-kiadás. (Milliók könyve. 3. sz.) Ára 24 fill.

Sebestyén Gyula: A magyar rovásírás hiteles emlékei. Budapest, 1915. 174 l. (Ívrét-alak. 18 műmelléklettel és 54 ábrával.) A M. Tud. Akadémia kiadása. Ára 30 kor.

Motz Atanáz: Oswald von Wolkenstein élete és költészete tekintettel magyar vonatkozásaira. Budapest, 1915. 91 l. Élet nyomda. A cisterci rend kiadása.

Solymossy Sándor: A vadász temetése. Egy népszerű kép származástörténete. Budapest, 1916. 25 l. Hornyánszky-nyomda. (Különlenyomat az Ethnographia 1915. évf. 4—6. számából.)

Szírbi Antal: A legmodernebb aesthetika. A régi és az újmódi költészet. — Rákosi Jenő, Ady Endre és táboraik a fiziológia szögéből nézve Budapest, 1916. 24 l. (Hoffmann J. nyomdája). Ára 1 kor.

Endrei Zalán: A Névtelen Jegyző. Szomorújáték egy felvonásban. Budapest, 1915. 44 l. Rényi K. kiadása. Ára 1 kor.

Ifj. Szász Béla: Háborús versek. 1915. Budapest, 1915. 30 l. Franklin-nyomda. (Az összes bevétel a vak katonáké.) Ára 50 fill. Megrendelhető az Országos Hadsegélyző Bizottságnál. Budapest. Országház.

Uray Sándor: Örökzöld koszoru hőseink sírhalmára. Debrecen, 1916. 160 l. Hoffmann és Kronovitz kiadása. Ára kötve 1 korona. Tartalom: I. Elmélkedések. II. Imádságok. III. Halotti Énekek, emlékversek. Búcsúztatók.

Jókai Mór: Egy nagy élet apró emlékei. II. Bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta Kéky Lajos. Budapest. 1916. 64 l. Révai-kiadás. (Olcsó Jókai: 211. sz.) Ára 40 fillér.

Jókai Mór: Petőfi eszmecsirái és egyéb följegyzések. Bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta Baros Gyula. Budapest. 1916. 64 l. Révai-kiadás. (Olcsó Jókai: 212. sz.) Ára 40 fillér.

France Anatole: Coignard abbé véleményei. Epikur kertje. Fordította Salgó Ernő. Bpest. 1916. 330 l. Révai-kiadás. (Világ-könyvtár.) Ára 1 K 90 f.

Finkegy Ferenc: Ellenvélemény a Sárospataki akadémia áthelyezésének kérdéséhez. Különnyomat a Sárospataki Református Lapok 1916. évi 15. számából. Sárospatak. 1916. 96 l.

Palyánk hősi strjára emlékül. Kiadja a gyászoló család. (A hősi halált halt dr. Györe Pál budapesti ügyvéd, tart. hadnagy temetése alkalmából tartott beszédek gyűjteménye.) Máramarossziget. 1916. 16 l. Wizner és Dávid könyvnyomdája.

Mácsa János: A modern magyar dráma. Tanulmányok, jegyzetek. Ungvár. 1916. 56 l. (Szerző kiadása.) Ungmegyei könyvnyomda. Ára 2 kor. (Megrendelhető a szerzőnél: Budapest. VII. Dohány-u. 57. sz. III. 10.)

Bózsing Fanny: Rozmaring hercegnő. Regény. Budapest. 1915. 215 l. (Athenæum-nyomda.) A szerző kiadása. Ára 3 kor.

Herczeg Géza: Végig Szerbián. Az osztrák-magyar, a német és a bolgár hadsereggel a balkáni harctéren. Budapest. 1916. 201 l. Athenæum-kiadás. Ára 3 kor.

Bródy Sándor: Új erkölcsök. A nap lovagja. Budapest. 1916. 252 l. Singer és Wolfner-kiadás. Ára 4 kor.

Werner Gy.: Szerencse fel. Regény. 3 kötet. Budapest. 1916. 127, 126 l. (Egyetemes regénytár XXXII. 1—3. sz.) Ára 3 kor. 60 f.

Lőrinczy György. Az özvegy falu. Komáromi Katz Endre és Mühlbeck Károly képeivel. Budapest. 1916. 169 l. Singer és Wolfner-kiadás. Ára 3 kor. 60 f.

Csergő Hugó: A mi szívünk asszonya. Regény. Budapest. 1916. 299 l. Dick-kiadás. Ára 4 kor.

Karinthy Frigyes: Tanár úr kérem. Képek a középiskolából. Vértés Marcell rajzaival. Budapest. 1916. 185 l. Dick-kiadás. Ára 3 kor.

Kövágóeörsi Kuthy Béla gr.: Költemények. Kolozsvár. 1916. 58. l. Stief-nyomda. (Budapest, Kókai L. bizománya.) Ára 2 kor.

Pásztor József: Tűz! Hábórus tréfák. 3. kiadás. Új párbeszédekkel. Budapest. 1916. 94 l. Légrády-kiadás. Ára 1 kor.

Lázár István: Eszter. Napkeleti történet. 3. kiadás. Budapest. 1915. 208 l. Szerző kiadása. (Rényi K. bizománya.) Ára 3 kor.

Lázár István: Hágár. Napkeleti történet. Nagyvárad. 1915. 103. l. (Budapest, Rényi K. bizománya.) Ára 2 kor.

Molnár Ferenc: Fehér felhő. Mirákulum 1 felv. 5 változásban. Budapest. 1916. 112 l. Franklin-kiadás. Ára 1 kor. 50 f.

Voinovich Emil: A mi hőseink. Tisztjeink hőstettei a világhábóruban. V. E. vezetése alatt szerk. Veltzé Alajos. Közreműködtek: Reich Árpád, Benedek Elek és Benedek Marcell. A könyv díszítése Helbing Ferenc munkája. Budapest. 1916. 207 l. Franklin-kiadás. Ára 6 kor.

Kenedi Géza: Naiv emlékiratok. Budapest. 1916. 47 l. Franklin-kiadás. (Magyar Könyvtár. 809. sz.) Ára 30 f.

A világhábóru naplója. 8. sz. Az 1915 jún.—júl. események. Budapest. 1916. 94 l. Franklin-kiadás. (Magyar Könyvtár 785—6. sz.) Ára 60 f.

Ganghofer Ludwig: A zarándokút. Ford. Benedek Marcell. Budapest. 1916. 87 l. Franklin-kiadás. (Magyar Könyvtár 810—11. sz.) Ára 60 f.

Hegedűs István: Schaeaeus Ruinæ Pannonicae c. epikus költeménye. Budapest. 1916. 31 l. Akadémiai kiadás. Ára 60 f.

Új Nyelvemléktár. Bécsi kódex. Közzéteszi Mészöly Gedeon. Budapest. 1916. 272 l. Akadémiai kiadás. Ára 8 kor.

Jókai Mór: Görögtűz. Elbeszélések mindenféle igazhívó népek történetéből. 2 kötet. Budapest. 1916. 143, 200 l. Révai-kiadás. (Olesó Jókai 213—217. sz.) Ára 2 kor. 80 f.

Jókai Mór: Sirkőalbum. Budapest. 1916. 165 l. Révai-kiadás. (Olesó Jókai 218—219. sz.) Ára 80 f.

Jókai Mór: Humoros apróságok. Budapest. 1916. 61 l. Révai-kiadás. (Olesó Jókai.) Ára 40 f.

Gyökössy Endre: Honvéd. Új versek. Debrecen. 1916. 80 l. Csáky Ferenc kiadása. Ára 1 kor. 50 f.

Gábor Andor: A polgőr és egyéb jelenetek. Budapest. 1916. 159 l. Dick-kiadás. Ára 2 kor. 50 f.

Szabó László: A modern ujságírás. Budapest. 1916. 221 l. Dick-kiadás. Ára 4 kor.

Bálint Jenő: Ópium. Elbeszélések. Budapest. 1916. 115 l. Népszava-kiadás. Ára 3 kor.

Vanczák János: Vér és vas. Versek, dalok. Budapest. 1916. 63 l. Népszava-kiadás. Ára 1 kor.

Szántó Róbert: A déli végeken. Költemények. Budapest. 1916. 57 l. Scholtz-kiadás. Ára 2 kor.

Farkas Pál. Az üteg. Egy önkéntes naplója. Második félév. Mühlbeck Károly rajzaival. 10. ezer. Budapest. 1916. 143 l. Singer és Wolfner-kiadás. Ára 3 kor.

Földes Imre: Grün Lili. Vigjáték 3 felv. 2. kiadás. Budapest. 1916. 144 l. Singer és Wolfner-kiadás. Ára 2 kor. 50 f.

Heltai Jenő: Family-hotel. Budapest. 1916. 64 l. Singer és Wolfner-kiadás (Milliók könyve 7. sz.) Ára 24 f.

Nádas Sándor: Kávéház. Vigjáték 3 felv. Budapest. 1916. 109 l. Singer és Wolfner-kiadás. Ára 2 kor. 50 f.

Szomorj Dezső: Hermelin. Színmű 3 felv. Budapest. 1916. 150 l. Singer és Wolfner-kiadás. Ára 3 kor.

Tormay Cecile: A régi ház. Regény. Batthyány Gyula gr. rajzaival. 2. kiadás. Budapest. 1916. 239 l. Singer és Wolfner-kiadás. Ára 4 kor.

Nagy Samu: A Kárpátokból. Háborús visszhang. Budapest. 1916. 74 l. Athenaeum-kiadás. (Modern Könyvtár 493—5. sz.) Ára 60 f.

Dobos István: Repülőgéppel a fronton. Egy hadipilóta feljegyzései. Budapest. 1916. 47 l. Athenaeum-kiadás. (Modern Könyvtár 499—500. sz.) Ára 40 f.

Bibó István: Nietzsche. Tanulmány. Budapest. 1916. 101 l. Athenaeum-kiadás. (Modern Könyvtár 501—4. sz.) Ára 80 f.

Ifj. Hegedűs Sándor: Az élet tüze. Kelet regéje. Budapest. 1916. 77 l. Athenaeum-kiadás. (Modern Könyvtár: 505—7. sz.) Ára 60 f.

Wilde Oszkár verseiből. Ford. Babits Mihály. Budapest. 1916. 50 l. Athenaeum-kiadás. (Modern Könyvtár. 508—9. sz.) Ára 40 f.

Nyáry Andor: Ahol a honvédek járnak. Budapest. 1916. 164 l. Benkő-kiadás. Ára 3 kor.

Felber Pál: Negyvennégyesek a világháborúban. Versek. Ő fensége József főherceg emlékezésével. Kaposvár. 1916. 157 l. (Budapest. Dick M. bizománya.) Ára 3 kor.

Lázár Miklós: Magyarok dalolnak. Budapest. 1916. 187 l. Dick-kiadás. Ára 3 kor. 50 f.

Kosztolányi Dezső: Bűbajosok. Novellák. Budapest. 1916. 266 l. Franklin-kiadás. Ára 3 kor. 50 f.

Lakatos László: Tavaszjáték. Regény. Budapest. 1916. 240 l. Franklin-kiadás. Ára 3 kor. 50 f.

Kollányi Boldizsár: Vértoltok. Énekeszó a fürgetegben. 1914—1916. Nagyvárad. 1916. 166 l. Szerző kiadása. (Budapest. Lampel R. bizománya.) Ára 4 kor.

Papp-Váryné Sziklay Szeréna: Háborús visszhangok. Költemények. Budapest. 1916. 112 l. (Keleti G., Gebauer Ernő stb. rajzaival.) Pfeifer F. bizománya. Ára 4 kor.

Hevesi Sándor: Egy magyar nábob. Színjáték 5 felv. Jókai Mór regényéből színpadra átdolgozva. Budapest. 1916. 147 l. Révai-kiadás. Ára 2 kor. 50 f.

Biró Lajos: A diadalmas asszony. Regény. 2. kiadás. Budapest. 1916. 156 l. Singer és Wolfner-kiadás. Ára 3 kor.

Gárdonyi Géza: Szunyoghy miatyánkja. Regény. Budapest. 1916. 254 l. Singer és Wolfner-kiadás. Ára 4 kor.

Szekfű Gyula: Mit vétettem én? Ki gyalázta Rákóczit? Budapest. 1916. 143 l. Dick-kiadás. Ára 2 kor. 50 f. (Második kiadása is van.)

Szép Ernő: Élet, halál. Budapest. 1916. 310 l. Dick-kiadás. Ára 4 kor.

Gulyás Pál: Mátyás király könyvtára. Budapest. 1916. 68 l. Franklin-kiadás. (Olcso Könyvtár 551—2. sz.) Ára 40 f. (Ismertetését l. folyóiratunk: 1916. évf. 124 l.)

Diószeghy Tibor: Pajkos strófák. Budapest. 1916. 62 l. Müller J. kiadása. Ára 1 kor. 50 f.

Peterdi Andor háborús versei. 1914—1916. A költő arcképével. Budapest. 1916. 143 l. Singer és Wolfner-kiadás. Ára 3 kor.

Szabolcska Mihály: Szivem szerint. Versek. 1912—15. Budapest. 1916. 157 l. Singer és Wolfner-kiadás. Ára 3 kor.

Szederkényi Anna: Amig egy asszony eljut odáig. Regény. Budapest. 1916. 351 l. Athenæum-kiadás. Ára 1 kor. 90 f.

Herczeg Géza: Avanti. Képek az olasz harctérről. Budapest. 1916. 208 l. Athenæum-kiadás. Ára 3 kor.

Pogány Dániel: Az élet komédiája. Regény. Budapest. 1916. 183 l. Benkő-kiadás. Ára 3 kor.

Rózsa Dezső: Shakespeare látomása, halálának 300. évfordulóján. Drámai költemény. Budapest. 1916. 46 l. Franklin-kiadás. Ára 2 kor.

Shakespeare: A velencei kalmár. Ford. bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta Radó Antal. Budapest. 1916. I, 69 l. Franklin-kiadás. Ára 3 kor. (A Kisfaludy-társaság új Sh.-kiadása. 13. sz.)

Shakespeare: Ahogy tetszik. Újból ford. Rákosi Jenő. Bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta Alexander Bernát. Budapest. 1916. XXVIII, 158 l. Franklin-kiadás. Ára 3 kor. (A Kisfaludy-társaság új Sh.-kiadása. 16. sz.)

Helyreigazítások; 1915. évf. 209. l. 13 sor: kiadott helyett olv. előadott. — 328. l. 29-ik s.: 1895 h. olv. 1915. — 1916. évf. 57. l. 42. s.: 31 h. olv. 37. — 57. l. 17. s.: Altauernek h. olv. Altanernek. — 69. l. 22. s.: Torma h. olv. Tormay. — 74. l. 4. s.: Pittrof h. olv. Pitroff. — 80. l. 2. s.: N. h. olv. U. — 116. l. 2. s.: Karadzios h. olv. Karadsics. — 117. l. 12. s.: A «táncosnő» h. olv. «A táncosnő». — 118. l. 33. s.: Cirbusz h. olv. Cirkusz. — 120. l. 32. s.: Sajó h. olv. Hajó. — 125. l. 9. s.: Attarante h. olv. Attavante. — 129. l. 9. s.: elbeszélését h. olv. elbeszélés-kötetét. — 136. l. 24. s.: 12. sz. h. olv. 1915. évf. 12. sz. — 151. l. 1. s.: Árgád h. olv. Árpád. — 190. l. 5. s.: Bírói h. olv. Bíró. — 198. l. 11. s.: lét»arei h. olv. létharcai. — 217. l. 17. s.: Gyula h. olv. Antal. — 227. l. 6. s.: Gemény h. olv. Kemény. — 230. l. 16. s. és 243. l. 2. s.: Szegfű h. olv. Szekfű. — 231. l. 24. s.: Móric h. olv. Mária. — 246. l. 28. s.: kártyázásról h. olv. Kártyavárról. — 254. l. 39. s.: Stripszky h. olv. Sztripszky. — 309. l. 15. s.: Hivatal által h. olv. Hivataltól közrebocsátott. — 341. l. 9. s.: élni h. élni fog.